

Museumaanwinst:

Het mes met de 'M'

Jan de Hond

Tijdens de opgravingen op het Loeffplein in 1995-96 werden verschillende laatmiddeleeuwse messen gevonden. Op zich niet zo vreemd: dergelijke messen worden wel vaker gevonden en zeker in Den Bosch dat in de Middeleeuwen een belangrijk centrum van messenproductie was. Bossche messen werden naar heel Europa geëxporteerd, van Spanje tot de Scandinavische landen.

Onder de messen afkomstig van het Loeffplein bevond zich echter één zeer uniek exemplaar. Dit mes is niet zozeer bijzonder vanwege het type of de rijke versiering. Integendeel het is een eenvoudig mes dat niet gedecoreerd is en waarvan het houten handvat inmiddels is vergaan. De punt is afgebroken en niet teruggevonden. Wat dit mes zo interessant maakt is het makersmerk op het lemmet. Dit is het enige bekende mes met als merk de letter 'm'. Messen met een 'm' kennen we uit de schilderijen van Jeroen Bosch. Zowel op de versies van het *Laatste Oordeel* uit Wenen en Brugge als op de *Tuin der Lusten* uit Madrid zien we reusachtige messen waarmee de verdoemden in de hel worden gefolterd. Duidelijk zichtbaar op het lemmet van deze messen staat het makersteken 'm'.

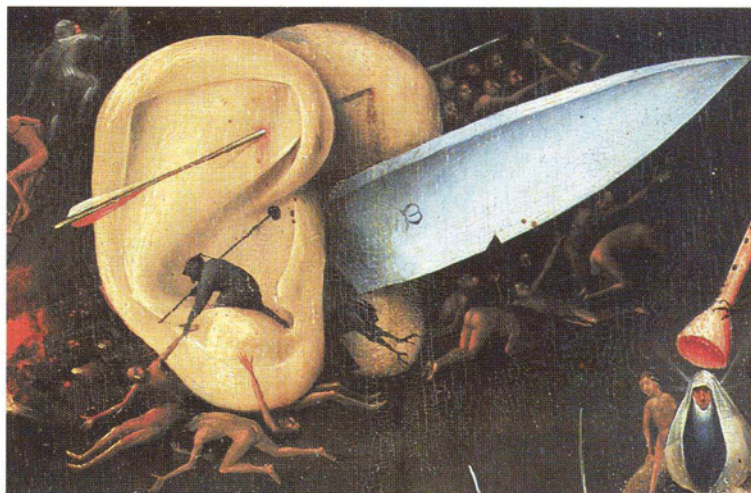
Waarom Bosch dit makersteken zo prominent afbeeldde, is onduidelijk. Was de messenmaker met het makersteken 'm' wellicht een vriend van hem of had de kunstenaar dat mes zo maar toevallig in zijn atelier liggen? Hoe het ook zij, het mes met de 'm' dat het Noordbrabants Museum onlangs uit een particuliere collectie wist te verwerven, illustreert perfect dat het oeuvre van Jeroen Bosch op verschillende en vaak onverwachte manieren is verweven met de stad waarin hij leefde, werkte en waarnaar hij vernoemd is.

Het mes maakt sinds kort deel uit van de nieuwe vaste opstelling 'De wereld van Bosch' in het Noordbrabants Museum. Het ligt samen met andere gebruiksvoorwerpen die te zien zijn op schilderijen van Bosch in een speciale vitrine. Bezoekers kunnen via een eenvoudig computerprogramma informatie krijgen over deze voorwerpen en kunnen op het scherm zien op welk schilderij ze zijn afgebeeld. Het programma is gemaakt in samenwerking met de afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten van de gemeente 's-Hertogenbosch.

Het mes met de 'M'
(Foto: Noordbrabants Museum),
met detail (Foto: BAM).

Mes tussen twee oren, detail uit Bosch' *Tuin der Lusten* (Madrid).

Literatuur

Hans L. Janssen, 'Gebruiksvoorwerpen met een boodschap. Een aspect van de beeldtaal van Jeroen Bosch (2)', in: *Bossche Bladen* 4 (2002) nr. 1, speciaal p. 20-21